

Använda och fördela outnyttjad kapacitet i elnäten

Energimarknadsinspektionen (Ei) är en myndighet med uppdrag att arbeta för väl fungerande energimarknader.

Det övergripande syftet med vårt arbete är att Sverige ska ha väl fungerande distribution och handel av el, naturgas, fjärrvärme och fjärrkyla. Vi ska också ta tillvara kundernas intressen och stärka deras ställning på marknaderna.

Konkret innebär det att vi har tillsyn över att företagen följer regelverken. Vi har också ansvar för att utveckla spelreglerna och informera kunderna om vad som gäller. Vi reglerar villkoren för de monopolföretag som driver elnät och naturgasnät och har tillsyn över företagen på de konkurrensutsatta energimarknaderna.

Energimarknaderna behöver spelregler – vi ser till att de följs.

Förord

I juni 2024 gav regeringen Ei i uppdrag att utreda möjligheten för elnätsföretag att använda och fördela effekt som inte utnyttjas inom ramen för anslutningsavtal eller abonnemangsavtal (nyttjandeavtal). Enligt uppdraget skulle Ei också utreda i vilken utsträckning elnätsföretagens disponering över effekt ska leda till ersättning för kunden. Syftet med uppdraget är att undersöka om outnyttjad nätkapacitet kan frigöras för ett mer effektivt nätutnyttjande. I uppdraget ingick också att lämna förslag på nödvändiga författningsändringar om behov identifierades.

I den här rapporten redovisar Ei slutsatserna från utredningen som genomförts i samband med regeringsuppdraget.

Eskilstuna, december 2024

Ulrika Hesslow
Generaldirektör

Anna Carlén
Expert

Innehåll

Sammanfattning	5
1 Inledning	7
1.1 Uppdraget.....	7
1.2 Genomförande och samråd	7
1.3 Ord- och begreppslista.....	7
2 Bakgrund	9
2.1 Ökande behov av nätkapacitet på samtliga nätnivåer.....	9
2.2 Effektivt nätutnyttjande avgörande för att möta behovet av överföringskapacitet på ett effektivt sätt	10
3 Elnätsföretagens avtal och avtalsvillkor	12
3.1 Anslutningsavtal och anslutningsprocessen	12
3.2 Regleringen av elnätsföretagens avtal.....	14
3.3 Rätt att använda elnät när en rättighet till nätkapacitet inte har avtalats	19
3.4 Abonnerad effekt och nättariffen i nätavtal	21
3.5 Nya regler relevanta för flexibla anslutningar	21
4 Hur elnätsföretag ska disponera outnyttjad nätkapacitet	23
4.1 Elnätsföretagens beräkning av outnyttjad nätkapacitet och hantering av överbelastningar.....	23
4.2 Elnätsföretagets bedömning om outnyttjad kapacitet vid anslutning ska göras utifrån faktisk belastning.....	23
4.3 Elnätsföretagens risk- och känslighetsanalyser	24
4.4 Åtgärder för att hantera risk för överbelastning i eget nät.....	25
4.5 Åtgärder för att hantera risk för överbelastning mot överliggande nät...	26
4.6 Avtal och elnätsföretagens disponering av outnyttjad nätkapacitet	27
5 Överväganden och slutsatser	32
5.1 Tidigare förslag om regeländringar bör genomföras.....	32
5.2 Ei föreslår ingen reglering av återbetalning av anslutningsavgift	32
5.3 Kommande insatser och åtgärder.....	34

Sammanfattning

Ei har utrett vilka möjligheter elnätsföretagen har att använda och fördela effekt som inte utnyttjas inom ramen för anslutningsavtal eller abonnemangsavtal. I den här rapporten redovisas slutsatserna från denna utredning.

Elnätsföretagen har redan mandat att disponera outnyttjad nätkapacitet

Elnätsföretag ansvarar för att dess ledningsnät är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el.

Elnätsföretagen har också en skyldighet att ansluta nya anläggningar, om det kan göras med bibehållen leveranssäkerhet för redan anslutna anläggningar. Avsteg från anslutningsskyldigheten får endast göras om det saknas ledig kapacitet som inte går att åtgärda på ett samhällsekonomiskt lönsamt sätt, eller om det finns andra särskilda skäl.

I rapporten *Kapacitetsutmaningen i elnäten* (Ei R2020:06) konstaterar Ei att elnätsföretag ska utgå från faktisk nätbelastning när outnyttjad nätkapacitet beräknas i samband med anslutningsärenden. Det är alltså inte den avtalade effekten som har en avgörande påverkan på elnätsföretagens beräkning av outnyttjad nätkapacitet. I det här regeringsuppdraget har Ei närmare undersökt om det finns situationer där nätkapacitet kan frigöras genom att hinder för elnätsföretagens disponering undanröjs.

I dialoger och skriftliga svar i samband med regeringsuppdraget bekräftar Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) och regionnätsföretag att det inte finns någon väsentlig potential att frigöra nätkapacitet genom att förändra regleringen som styr avtal eller ersättningar. Ei konstaterar att det befintliga regelverket i stora delar ger utrymme för elmarknadens aktörer att utforma ändamålsenliga avtal. Samtidigt är det Ei:s bedömning att det finns ytterligare vinster att göra genom att elnätsföretagen ges ytterligare incitament att exempelvis utforma och anpassa avtal, processer och tariffer så att de kan bedriva sin verksamhet på ett kostnadseffektivt sätt. Sådana incitament kan ges genom intäktsramsregleringen och regler som möjliggör tariffer med lokaliseringssignaler. Det kräver ändringar i ellagen, i linje med de förslag som lämnats i utredningen *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät* (SOU 2023:64).

Genomförandet av det reviderade elmarknadsdirektivet och kraven som planeras i en ny EU-förordning om efterfrågefleksibilitet kommer att förtydliga möjligheterna

att teckna flexibla anslutningsavtal. Därmed kommer det att bli tydligare vilka regler som gäller för hur avtal och ersättningar kan utformas.

Ei gör bedömningen att myndigheten har tillräckliga bemyndiganden att föreskriva om mer detaljerade krav som kan minska luftbokningar i elnäten, förutsatt att förslagen till ändringarna i betänkandet *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät* (SOU 2023:64) genomförs.

Rapporten besvarar fyra centrala frågor om avtal och effektivt nätutnyttjande

Det befintliga regelverket om elnätsföretagens anslutningsskyldighet, skyldighet att säkerställa leveranssäkerhet och ett effektivt nätutnyttjande innebär nya utmaningar vid nätkapacitetsbrist. Ei har identifierat fyra centrala frågor kopplade till dessa skyldigheter som Ei ger vägledning om i rapporten:

- Vilken nätkapacitet har den redan anslutna kunden faktiskt rätt att utnyttja om det inte uttryckligen framgår av avtal mellan kunden och elnätsföretaget? (se avsnitt 3.3)
- Vad gäller om anslutningskapaciteten har överdimensionerats i förhållande till den anläggning som slutligen ansluts? (se avsnitt 4.6.1)
- Hur ska elnätsföretag hantera risken för överbelastning för anslutna anläggningar som inte använder anläggningens maxeffekt? (se avsnitt 4.6.3)
- Vilken rätt till effekt har nätkunden som abonnerar på högre effekt än de använder? (se avsnitt 4.6.4)

1 Inledning

1.1 Uppdraget

I juni 2024 gav regeringen Ei i uppdrag att utreda möjligheten för elnätsföretag att använda och fördela effekt som inte utnyttjas inom ramen för anslutningsavtal eller abonnemangsavtal (nyttjandeavtal). Enligt uppdraget skulle Ei också utreda i vilken utsträckning elnätsföretagens disponering över effekt ska leda till ersättning för kunden. Syftet med uppdraget är att undersöka om outnyttjad nätkapacitet kan frigöras för ett mer effektivt nätutnyttjande. I uppdraget ingick också att lämna förslag på nödvändiga författningsändringar om behov identifierades.

Uppdraget skulle redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 16 december 2024.

1.2 Genomförande och samråd

Vid genomförandet av uppdraget ska Ei föra dialog med och inhämta kunskaper från Svenska kraftnät och andra berörda aktörer, inklusive berörda kunder och industrietableringar.

Dialoger har förts med Svenska kraftnät. För att effektivisera arbetet har kunskaper från dialoger genomförda i samband med Ei:s regeringsuppdrag Pilotprojekt Norra Sverige inhämtats. I Pilotprojekt Norra Sverige har dialoger bland annat förts med representanter från industrietableringar, producenter, branschföreningar, länsstyrelser och elnätsföretag. Utöver det har Ei tagit in skriftliga synpunkter om centrala frågor kopplade till regeringsuppdraget. Ei har också ställt kompletterande frågor till regionnätsföretag och Svenska kraftnät.

1.3 Ord- och begreppslista

Abonnemangsavtal: se nyttjandeavtal.

Anslutningsavgift: en nätavgift för anslutningen av en elektrisk anläggning till en ledning eller ett ledningsnät.

Anslutningsavtal: ett avtal som anger villkoren för anslutningen av kundens anläggning.

Avtalad effekt: den maximala kontinuerliga aktiva effekt som en anläggning till exempel kan producera eller förbruka, så som anges i anslutningsavtalet eller överenskommelse mellan elnätsföretag och ägaren av anläggningen (i enlighet med nätkoder).

DCC: Kommissionens förordning (EU) 2016/1388 av den 17 augusti 2016 om fastställande av nätföreskrifter för anslutning av förbrukare. DCC innehåller EU-krav för nätanslutning av distributionssystem och anläggningar som förbrukar el.

Luftbokning: stora marginaler vid nätplanering på grund av osäkerhet om de befintliga kundernas framtida överföringsbehov.

Nyttjandeavtal: ett avtal som anger villkoren för användningen av elnätet. Kan även benämnas abonnemangsavtal. Det finns inga lagkrav på elnätsföretag att teckna abonnemangsavtal med sina nätkunder.

Omdirigering: en åtgärd, inbegripet begränsning av tilldelad kapacitet, som aktiveras av en eller flera systemansvariga genom att ändra produktionsmönstret eller belastningsmönstret, eller båda, för att ändra fysiska flöden i elsystemet och minska en fysisk överbelastning eller på annat sätt säkerställa systemsäkerhet¹.

Outnyttjad effekt: kan likställas med begreppet ledig nätkapacitet, som är det begrepp som används i 4 kap. i ellagen.

RfG: Kommissionens förordning (EU) 2016/631 av den 14 april 2016 om fastställande av nätföreskrifter med krav för nätanslutning av generatorer. RfG innehåller EU-krav för nätanslutning av elproduktionsanläggningar, i RfG kallade kraftproduktionsanläggningar. RfG revideras för närvarande och kommer framöver även att omfatta lagringsanläggningar och dubbelriktade laddstationer. RfG är en nätkod/kommissionsförordning.

SO: Kommissionens förordning (EU) 2017/1485 av den 2 augusti 2017 om fastställande av riktlinjer för driften av elöverföringssystem. SO är en nätkod/kommissionsförordning.

¹ Definition enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2019/943 av den 5 juni 2019 om den inre marknaden för el.

2 Bakgrund

2.1 Ökande behov av nätkapacitet på samtliga nätnivåer

Enligt regeringens klimathandlingsplan är ökad elektrifiering en viktig komponent i omställningen till nettonollutsläpp i transportsektorn och industrin. Att svenskt näringsliv kan möta en ökad efterfrågan på klimatneutral produktion och klimatneutrala transporter kommer också att vara en viktig konkurrensfördel globalt.

För att möta det behov av mer nätkapacitet som elektrifieringen medför behöver åtgärder vidtas, både för att använda och producera el på ett effektivt sätt och för att förstärka möjligheterna att överföra el. En förutsättning för det senare är effektivare tillståndsprocesser och kortare ledtider för elnätutbyggnad.

Elnätet delas i Sverige in i tre nivåer: transmissionsnät, regionnät och lokalnät. Transmissionsnätet transporterar el långa sträckor med höga spänningsnivåer. Regionnäten transporterar el från transmissionsnätet till lokalnäten och i vissa fall direkt till större elanvändare. Lokalnäten ansluter till regionnäten och transporterar el till hushåll och andra slutkunder.

2.1.1 Behov av nätkapacitet i transmissionsnätet

I Svenska kraftnäts långsiktiga marknadsanalys² beskrivs att den pågående elektrifieringen av sektorer där fossila bränslen ersätts av el producerad från fossilfria energikällor förväntas leda till en mycket stor ökning av elförbrukningen de kommande tjugofem åren. Till dessa sektorer hör transportsektorn och stora delar av industrin. Samtidigt bidrar etableringar av ny industri ytterligare till att öka elförbrukningen i Sverige.

För att klara energiomställningen kommer det behövas en stor utbyggnad av förnybar produktion som vind- och solkraft och ny kärnkraft, eller mest troligt, en kombination av dessa. En viss möjlighet kan också finnas att öka elproduktionen från befintliga anläggningar. Därtill förutser Svenska kraftnät att fler anläggningar med förmåga till lagring behövs, genom exempelvis nya batterianläggningar och pumpkraftverk. Svenska kraftnät framhåller också i analysen att det finns betydande osäkerheter både gällande ökad elförbrukning och investeringar i elproduktion.

² Långsiktig marknadsanalys (Ärende nr: 2023/4164).

2.1.2 Behov av nätkapacitet i region- och lokalnäten

Lokal- och regionnätstföretag (distributionsnätstföretag) ska enligt 3 kap. 16 § ellagen vartannat år ta fram nätutvecklingsplaner som bland annat beskriver hur deras elnät utvecklas under den kommande tioårsperioden. Senast den sista december 2024 ska planerna lämnas in till Ei för första gången. Innan de lämnas in har distributionsnätstföretagen publicerat planerna för samråd.

Ei har i samband med det här regeringsuppdraget gått igenom ett antal nätutvecklingsplaner som publicerats för samråd. I många nätutvecklingsplaner finns flera överensstämmande trender. Till exempel förutser lokalnätstföretagen ökat behov av nätkapacitet de kommande fem till tio åren. Inom tioårsperioden förväntas framför allt en ökning av elförbrukningen koncentrerad till ett fåtal mycket stora industrietableringar. Även kommande behov av laddinfrastruktur för exempelvis lastbilar kommer att utgöra stora punktlaster. Dessa satsningar kräver i regel också ny eller förstärkt region- och transmissionsnätanslutning. Ett regionnätstföretag anger att deras behov av ökad nätkapacitet mot överliggande elnät för närvarande innebär 3–5 gånger mer ny eller utökad uttagseffekt, och 5–20 gånger mer inmatningseffekt, än vad Svenska kraftnät bedöms kunna bygga inom en tioårsperiod.

En annan trend som beskrivs i nätutvecklingsplanerna är att de tillkommande produktionsanläggningarnas produktionsmönster innebär ändrade flöden till överliggande elnät. En anledning till det är att elproduktionen från nya produktionsanläggningar matar in el även när efterfrågan av el i lokalnätet är relativt låg. Det resulterar i att inmatning till överliggande elnät ökar. Det innebär att delar av nätet som traditionellt alltid haft uttag från överliggande elnät måste anpassas för att i stället mata in el till överliggande elnät. Den ökade inmatningen till överliggande elnät är problematisk eftersom det redan idag finns begränsningar för inmatning till vissa delar av region- och transmissionsnätet.

Anslutningar av stora anläggningar i lokalnät försenas kraftigt på grund av begränsningar mot överliggande elnät, som ofta tar flera år att bygga bort. I nätutvecklingsplanerna anges att begränsningar i det egna lokalnätet däremot ofta kan byggas bort med relativt kort tidplan. Erfarenheter från de dialoger Ei har haft med lokalnätstföretagen pekar också mot att anslutningsprocesserna för nya stora anläggningar är förknippade med stora osäkerheter när det gäller anläggningarnas slutgiltiga utformning och effektbehov.

2.2 Effektivt nätutnyttjande avgörande för att möta behovet av överföringskapacitet på ett effektivt sätt

Energiomställningen innebär bland annat en ökad efterfrågan på el, kombinerat med en större andel väderberoende produktionskällor. Det ställer högre krav på

att elnätet utnyttjas effektivt för att ta vara på de resurser som finns och möjliggöra en snabbare ökad elanvändning och produktion.

Ett elnätsföretag ansvarar enligt 3 kap. 1 § ellagen för att nätet är säkert, tillförlitligt och effektivt. Detta innebär att alla elnätsföretag är skyldiga att arbeta mot ett effektivt utnyttjande av elnätet. Uttrycket *effektivt utnyttjande av elnätet* innefattar flera olika aspekter, åtgärder och arbetssätt.

Effektivt nätutnyttjande innebär på kort sikt att befintliga nätresurser används så effektivt som möjligt, detta för att hushålla med samhällets resurser. En förutsättning för effektivt nätutnyttjande på längre sikt är att även nätutbyggnaden är motiverad utifrån samhällets behov och att processerna för nätutbyggnad sker på ett kostnadseffektivt sätt.

Flexibilitet är i sin tur ett medel för ett effektivt nätutnyttjande, vilket kan möjliggöra att nya kunder i högre grad kan anslutas och att elektrifieringen liksom omställningen av energisystemet kan ske snabbare och till lägre kostnader för samhället.

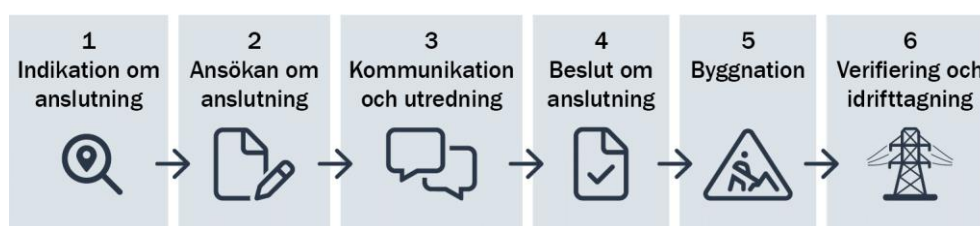
3 Elnätsföretagens avtal och avtalsvillkor

Elnätsföretag kan ingå avtal med nätkunder om anslutning till och användning av elnäten. Avtalen är centrala för elnätsföretagens möjligheter att säkerställa ett effektivt nätutnyttjande och ett säkert och tillförlitligt elnät. I det här kapitlet redogör Ei för de olika avtalen och relevanta bestämmelser som påverkar avtalens utformning.

3.1 Anslutningsavtal och anslutningsprocessen

Anslutningsprocessen för en nyanslutning kan förenklat beskrivet bestå av nedanstående steg, se Figur 1.

Figur 1. Anslutningsprocessens olika steg - en överblick

När en aktör vill få sin elektriska anläggning ansluten till elnätet är det första steget att kontakta elnätsföretaget. Elnätsföretaget har en nyckelroll i att förstå vad den sökande vill ansluta och förmedla hur processen för anslutning kan se ut. Genom den första kontakten kan den aktör som planerar att ansluta till elnätet skicka in en begäran med preliminära uppgifter om anläggningen för att få en *indikation om anslutning* (steg 1).

För att *ansöka om anslutning* (steg 2) fyller den sökande i elnätsföretagets blankett (kan vara webbaserad/digital). Blanketten innehåller den information som elnätsföretaget behöver ha så som teknisk information om den sökandes anslutande nät och elektriska anläggning (obligatoriska uppgifter kan vara typ av anläggning, elanvändning och effekt och maximal kontinuerlig effekt för en kraftproduktionsmodul), önskad tidsplan och en kartbild som visar anläggningens område och placering i förhållande till närmaste elnät. Elnätsföretaget kan i det här skedet begära uppgifter om till exempel projektets mognadsgrad, energianalys och behov av reaktiv effekt samt om den sökande ansökt om anslutning i ett annat elnät.

Det tredje steget, *kommunikation och utredning* (steg 3), innehåller ett flertal åtgärder och utredningar från elnätsföretagets sida och kan därför kräva tid. Elnätsföretaget kan behöva göra en systemanalys och den sökande parten kan behöva betala en avgift innan någon undersökning eller utredning påbörjas. Ett förhandsbesked om anslutning kan ingå, det vill säga vilka åtgärder som det anslutande elnätsföretaget bedömer nödvändiga för anslutningen (till exempel kan elnätsföretaget behöva göra fler utredningar/undersökningar och skriva fler avtal med den sökande). I förhandsbeskedet kan det exempelvis anges vilken avtalad effekt anläggningen ska ha, vilka tekniska krav som ska ställas på anläggningen, en uppskattad tidsplan samt kostnad för anslutningen. Här behövs dialog mellan parterna vid större anslutningar. Elnätsföretaget kan även behöva kommunicera med externa parter, till exempel med andra elnätsföretag för att säkerställa möjligheter till utökat abonnemang mot överliggande elnät, med myndigheter eller med lokala eller regionala aktörer.

I det fjärde steget får den sökande ett *beslut om anslutning* (steg 4), inklusive utredningsdokument, anslutningspunkt, tekniska krav som anläggningen ska uppfylla för att få anslutas och vara ansluten³, plats, teknisk utformning och typ av anläggning. I det här steget tecknas också ett anslutningsavtal mellan elnätsföretaget och den sökande kunden. Avtalet bör bland annat innehålla uppgifter om vilka tekniska krav som anläggningen ska uppfylla för att få ansluta till elnätet. Det kan finnas krav i elnätsföretagets rutin på att anslutningsavtalet ska tecknas inom viss tid, annars blir anbudet ogiltigt.

Efter *byggnationen* av anslutning och anläggning (steg 5), kommer det sista steget, *verifiering och idrifttagning* (steg 6). I det här steget kontrollerar elnätsföretaget att kraven som ska uppfyllas för att anläggningen ska få anslutas är uppfyllda. Processen för att verifiera kravbilderna innehåller bland annat utbyte av information, överensstämmelseprovningar av anläggningens förmågor och överensstämmelse-simuleringar. Processen regleras i bland annat EU:s kommissionsförordningar (även kallade nätkoder) för anslutningar av anläggningar (exempelvis DCC och RfG). När dessa regelverk inte är tillämpliga kan processen för verifiering och idrifttagning vara reglerad genom villkor i anslutningsavtalet. Därefter beslutar elnätsföretaget om den anslutande kunden måste vidta åtgärder i anläggningen, eller om anläggningen slutgiltigt kan godkännas för anslutning till elnätet så att den kan tas i drift.

³ Tekniska krav ska spegla kraven som anges exempelvis i RfG för produktionsanläggningar eller tekniska krav som krävs för elsäkerhet. I avtalet kan villkor gällande i vilken nätpunkt kraven ska verifieras, av vem och på vilka sätt anges.

3.1.1 Allmänna avtalsvillkor kompletterar särskilda avtalsvillkor gällande anslutning och användning av elnäten

Energiföretagen Sverige och Konsumentverket har kommit överens om allmänna avtalsvillkor för konsumenter⁴. Villkoren reglerar anslutning av elektriska anläggningar till elnät och överföring av el till sådana anläggningar.

Avtalsvillkoren handlar bland annat om kundens föranmälan om förändringar av anläggningen, elavbrott, betalningsskyldighet och otillåtna efterkrav, förfallodagar och tidsfrister, krav på säkerhet eller förskottsbetalning, avtalsbrott och fränkoppling.

Energiföretagen Sverige har även tagit fram allmänna avtalsvillkor som kan användas av alla distributionsnätsföretag i avtalsförhållanden med näringsidkare, producenter och högspänningskunder.

Elnätsföretagen kompletterar de allmänna avtalsvillkoren med särskilda avtalsvillkor som kan utformas för en specifik anläggning. Elnätsföretagens avtalsvillkor anger att de särskilda avtalsvillkoren ska tillämpas före de allmänna avtalsvillkoren.

3.1.2 Det är möjligt att ansluta anläggningar i etapper

Elnätsföretag har utrymme att utforma avtal utifrån de behov som följer av deras skyldigheter att ansluta anläggningar och kraven på att elnätet ska uppfylla krav om drift- och leveranssäkerhet.

En begäran om anslutning bör beskriva den anläggning som ska anslutas, anläggningens effektinmatning eller -uttag, som elnätsföretaget ska beakta vid beräkning av anslutningsavgift och för teknisk utformning av anslutningen. Om anslutning ska ske i flera steg måste anslutningsprocessen inkludera flera tillfällen för kontroller av kravuppfyllelse innan idrifttagning av anläggningen som också ska göras i flera steg.

Om anläggningen byggs stegvis, behöver anslutningsavtalet därför utformas så att elnätsföretaget kan tillämpa och verifiera rätt tekniska krav på anläggningen vid idrifttagning i de olika stegen.

3.2 Regleringen av elnätsföretagens avtal

Avtal mellan elnätsföretag och nätkunder är i stora delar upp till elnätsföretagen att utforma. Det finns dock krav på elnätsföretagen som avser att teckna avtal vid anslutning till, och användning av, elnäten. Elnätsföretag får endast ingå avtal om

⁴ ALLMÄNNA AVTALSVILLKOR FÖR ANSLUTNING AV ELEKTRISKA ANLÄGGNINGAR TILL ELNÄT OCH ÖVERFÖRING AV EL TILL SÅDANA ANLÄGGNINGAR (konsument), allmänna avtalsvillkor utarbetade av Energiföretagen Sverige efter överenskommelse med Konsumentverket

anslutning till och användning (nyttjande) av elnäten om Ei har prövat och godkänt metoder som tillämpas för att utforma avtalsvillkoren (4 kap. 46 § ellagen). Ei prövar inte de specifika avtalsvillkoren, utan endast metoderna för utformningen av avtalsvillkor.

När det gäller avtal för konsumenter anges krav på innehåll i 4 kap. 41 § i ellagen. Enligt kraven ska det innehålla kontaktuppgifter till elnätsföretaget, när avtalet har träffats och dess giltighetstid, elnätsföretagets åtagande gentemot konsumenten, villkor för fakturering och betalning, uppsägning av avtalet och villkoren för ersättning om elnätsföretaget inte uppfyller sitt åtagande enligt avtalet samt var konsumenten kan hitta information om elnätsföretagets priser och övriga villkor.

I EU:s kommissionsförfordningar för anslutningar (exempelvis DCC och RfG) anges att tillsynsmyndigheter ska säkerställa att avtal mellan elnätsföretag och ägare av nya eller befintliga anläggningar som omfattas av krav i EU-förfordningar, återspeglar de krav som fastställs i kommissionsförfordningarna. Till exempel krävs att anläggningens effekt avtalas.

Det finns således inga krav på att elnätets anslutningskapacitet ska anges i avtal, endast på anläggningens effekt eller tekniska kapacitet. Elnätsföretagets åtagande gentemot en konsument ska också anges, sådana åtaganden kan till exempel gälla leveranssäkerhet eller elnätets tillförlitlighet. Elnätsföretaget kan ange villkoren för anslutning, fortsatt anslutning efter idrifttagning av anläggningen i olika separata avtal, eller i samma avtal.

3.2.1 Implicita krav i ellagen innebär att avtalad effekt behöver anges

Elnätsföretagen är enligt 4 kap. 1 § i ellagen skyldiga att ansluta elektriska anläggningar⁵. Vid anslutning av en anläggning tar elnätsföretaget ut en anslutningsavgift. Anslutningsavgiften ska täcka elnätsföretagets skäliga kostnader i samband med anslutningen, i enlighet med kraven i 4 kap. 10 § i ellagen. Särskild hänsyn ska tas till anslutningspunktens geografiska läge och den *avtalade* effekten i anslutningspunkten. Enligt kommissionsförfordningarna RfG och DCC ska parterna avtala, eller komma överens om, en effekt i form av en anläggningens maximal kontinuerlig effekt eller kapacitet i anslutningspunkt.

Bestämmelserna i ellagen, RfG och DCC får förstås som att elnätsföretag och anslutande part ska avtala om effekt för den anläggning som ansluts i en anslutningspunkt.

⁵ Med elektrisk anläggning avses i ellagen en anläggning för produktion, överföring eller användning av el med de särskilda föremål som finns i anläggningen och som behövs för driften av den. Elektrisk anläggning definieras i 2 § elsäkerhetslagen. Ord och uttryck i ellagen har samma betydelse som i elsäkerhetslagen (1 kap. 4 §).

Den avtalade effekten i anslutningspunkten ska elnätsföretaget, enligt ellagen, ta särskild hänsyn till vid beräkningen av anslutningsavgiften. Den avtalade effekten ligger också till grund för vilka krav som ska tillämpas i DCC och RfG, dessa krav ska speglas i avtalet enligt artikel 59 i DCC och artikel 71 i RfG.

Den avtalade effekten för anläggningen ska således åtminstone ange anläggningens maximala kontinuerliga effekt. Effekten behöver baseras på uppgifterna i kundens begäran om anläggningen som ska anslutas, som sedan resulterar i en anslutningsavgift. Om den avtalade effekten avser anläggningen och inte elnätets kapacitet kan elnätsföretaget inhämta kompletterande uppgifter om den anslutna anläggningen i efterhand. Det kan behövas för vissa anläggningar som saknar anslutningsavtal eller där avtalet inte tydligt reglerar den avtalade effekten.

Elnätsföretagets villkor för överföring av el ska, enligt 4 kap. 17 § i ellagen, vara utformade på så sätt att när de uppfyllts ska en betald anslutningsavgift ge nätkunden rätt att använda elnätet inom Sverige. Elnätsföretag behöver utforma villkor i avtal så att elnätsföretaget ska kunna leva upp till sina skyldigheter gällande exempelvis ett säkert, tillförlitligt och effektivt elnät.

3.2.2 Nya anslutningsavgifter vid förändringar av en anläggning

Det är viktigt att anläggningen som ansluts och dess maximala effektuttag eller effektinmatning specificeras i avtal. En anledning är att det måste vara möjligt att, i ett senare skede, avgöra om en förändring av en anläggning ryms inom de avtalade villkoren i anslutningsavtalet, eller inte.

Om en förändring av anläggningen inte ryms inom den avtalade effekten blir ellagens bestämmelse gällande höjning av avtalad effekt (4 kap. 15 § i ellagen) tillämplig⁶. Bestämmelsen innebär att om anläggningen ska förändras så att en avtalad effekt höjs ska elnätsföretaget hantera detta enligt samma regler som en ny anslutning. Ei noterar att 4 kap. 15 § kan bli tillämplig även om endast användningen av anläggningen väsentligt förändras, beroende på hur effekten har avtalats. När elnätsföretag avtalar om effekt bör villkoren därför också spegla när detta tvingande krav kan bli tillämpligt.

Ei noterar också att även om inte den avtalade effekten höjs på så sätt att en ny anslutningsavgift blir aktuell, ska en förändring av en anläggning anmälas av nätkunden till elnätsföretaget. Elnätsföretaget behöver informationen för att kunna utreda vilka lagkrav, eller villkor, som ska tillämpas på anläggningen efter förändringen. Det följer av krav i RfG, DCC och SO, och elnätsföretagets generella

⁶ Även krav i RfG och DCC kan, enligt artikel 4.1a, bli tillämpliga om en anläggning eller den maximala effekten förändras i de fall den avtalade effekten behöver höjas i anslutningspunkten.

skyldigheter att ange villkor för en anslutning så att elnätet är säkert, tillförlitligt och effektivt. I de allmänna avtalsvillkoren finns därför en skyldighet för nätkunder att anmäla förändringar till sitt elnätsföretag.

Ett exempel på en förändring av en anläggning

När en solcellsanläggning (utan batterier) ansluts till elnätet kan nätkunden ange en maximal kontinuerlig effekt baserad på växelriktarens inställningar eller dess maximala tekniska kapacitet. Den maximala kontinuerliga effekten kan utgöra en avtalad effekt i anslutningspunkten, i enlighet med ellagen och RfG.

Avgiften för anslutning till en ledning eller ett ledningsnät ska utformas så att elnätsföretagets skäliga kostnader för anslutningen täcks. Särskild hänsyn ska tas till anslutningspunktens geografiska läge och den avtalade effekten i anslutningspunkten, i enlighet med 4 kap. 10 § i ellagen. Anslutningsavgiften kan beräknas utifrån antaganden om produktionsmönstret för solcellsanläggningar, det vill säga att maximal inmatning kan antas ske främst under sommartid och dagtid. Inmatningen under natt och vintertid kan antas vara låg och det är sannolikt inte skäligt att elnätsföretaget beräknar anslutningsavgiften med antagandet att maximal inmatning kan ske även nattetid. För att inte skapa utrymme för gråzoner behöver dock dessa antaganden om inmatningen i så fall också anges när den avtalade effekten anges i avtalet.

Om anläggningsägaren beslutar att lägga till en batterianläggning i samma anslutningspunkt förändras anläggningen, vilket i så fall ska anmälas till elnätsföretaget.

Elnätsföretaget behöver ta ställning till om den avtalade effekten för anslutningspunkten höjs. Elnätsföretaget kan göra bedömningen utifrån om inmatningen ska öka i absoluta termer, genom att inmatning från solceller och batteri kan komma att adderas. Styrutrustning kan dock också utformas så att den maximala kontinuerliga effekten inte förändras i anslutningspunkten. Det innebär däremot inte automatiskt att den avtalade effekten inte kan ha förändrats. Den momentana inmatningen kan exempelvis få en mycket högre toppeffekt, som kraftigt överskrider inmatningen från solcellsanläggningen. Dessutom förändras mönstret för inmatning, från inmatning dagtid till att även kunna mata in el under natten.

Elnätsföretaget kan därför behöva hantera förändringen enligt samma regler som en ny anslutning, i enlighet med kravet i 4 kap. 15 § i ellagen. Det medför också att elnätsföretaget ska hantera förändringen av anläggningen genom att uppfylla kraven på skälig tid för anslutning, samt att Ei kan pröva tvister om anslutningsavgifter och villkoren för anslutningen.

En förutsättning för detta är att elnätsföretagens anslutningsavtal beskriver anslutna anläggningar, den avtalade effekten och överenskomna antaganden som anslutningen och anslutningsavgiften baseras på.

3.2.3 En ändring av en anläggning kräver en föransökan

Elnätsföretagens avtalsvillkor om föransökan är en förutsättning för att elnätsföretag ska kunna leva upp till sina skyldigheter att säkerställa att elnätet är säkert, tillförlitligt och effektivt. Ei har noterat att de allmänna avtalsvillkoren för distributionsnät reglerar att en väsentlig förändring av användningen av en anläggning, eller en förändring av en anläggning, ska föransökas till elnätsföretaget.

Många nätkunder har redan en skyldighet att föransöka ändringar enligt artikel 4.1 a i RfG och DCC och artikel 54 i SO. En föransökan kommer också att behövas för att elnätsföretag ska kunna hantera exempelvis anslutning av batterier och laddstationer med dubbelriktad laddning till en befintlig anslutningspunkt, i enlighet med kraven som föreslås i samband med revidering av RfG.

De allmänna avtalsvillkoren innehåller inte närmare uppgifter om elnätsföretagets hantering av en sådan föransökan eller när föransökan ska göras. Men en föransökan innebär att elnätsföretaget har förbehållit sig rätten att avgöra och svara på om ändringarna kan genomföras utan särskilda åtgärder och kostnader, eller inte. Om en tvist uppstår kan Ei pröva avgifter och villkor vid anslutningsärenden, i enlighet med 4 kap. 13 § i ellagen.

Ei anser dock att Energiföretagens Sverige eller elnätsföretagen bör förtydliga villkoren för föransökan så att det tydligare anges under vilka förutsättningar och hur långt i förväg en föransökan ska lämnas in till elnätsföretaget.

3.2.4 Särskilda utmaningar för anslutningsavtal mellan elnätsföretag

Ei har uppmärksammat att avtal mellan elnätsföretag har särskilda utmaningar. Anslutningsavtalet reglerar normalt distributionsanläggningens⁷ avtalade effekt, det vill säga exempelvis en nätstations kapacitet. Men effekten som överförs i nätstationen kommer att bero på det underliggande elnätets anslutna anläggningar. Det är därför svårare för elnätsägare av överliggande elnät att avgöra hur nätbelastningen kommer att utvecklas eftersom det är elnätsföretaget i det underliggande elnätet som för dialogen och har avtal med sina nätkunder.

⁷ En distributionsanläggning är de elektriska apparater och den elektriska utrustning i en nätstation, det vill säga det som utgör själva anslutningen till ett elnät.

Osäkerheten om rimliga antaganden angående framtida nätbelastning kan leda till att elnätsföretagen i överliggande elnät tillämpar större marginaler i sina beräkningar av ledig nätkapacitet.

En lösning vissa elnätsföretag tillämpar är att teckna ett abonnemangsavtal, som komplement till anslutningsavtalet. I abonnemangsavtalet kan elnätsföretaget avtala med nätkunden om en annan effekt än den maximala effekten som anges i anslutningsavtalet. Avtalet kan löpa över en tidsbestämd period eller löpande. Den avtalade effekten möjliggör att elnätsföretaget med större säkerhet kan disponera den outnyttjade kapaciteten i elnätet eftersom nyttjandeaftalet reglerar kundens framtida nätanvändning. Ett incitament för nätkunden att avtala om en begränsning av effekten är att den renderar lägre nättariffer.

Elnätsföretagen kan dock inte räkna med att nätkunden (underliggande elnätsföretag) kommer att hålla sig inom den avtalade effekten, om det inte finns till exempel en avgift om gränsen överskrids. Elnätsföretaget kan inte heller veta om kunden vid något tillfälle kommer att vilja öka sin nätbelastning och använda hela sin avtalade effekt i anslutningsavtalet. Anläggningen är redan ansluten och elnätsföretaget har en skyldighet att distribuera el för anslutna anläggningar på objektiva, skäliga och icke-diskriminerande villkor, enligt ellagen. Det skulle kunna utgöra en risk för driftsäkerheten om kunden med kort varsel måste tillåtas förändra nätbelastningen. Ei anser att abonnemangsavtalets villkor behöver reglera denna situation, se mer i avsnitt 4.6.4.

Ei noterar att ändringar i artikel 57 i elmarknadsförordningen har beslutats. Ändringarna innebär nya krav och nya möjligheter för elnätsföretag att göra rimliga antaganden för prognoser av nätbelastningen. Artikel 57 har kompletterats med krav på att Svenska kraftnät och elnätsföretag att samarbeta med varandra för att, på ett konsekvent sätt, offentliggöra information om tillgänglig kapacitet för nya anslutningar inom sina respektive verksamhetsområden med en detaljnivå som är tillräcklig för utvecklare av nya energiprojekt och andra potentiella nätanvändare. Det ger elnätsföretag nya verktyg för nätplanering. Ellagens krav på nätutvecklingsplaner ger också elnätsföretag nya förutsättningar att föra dialoger om, och uppföljning av, projekt som anslutningar av nya stora punktlaster.

3.3 Rätt att använda elnät när en rättighet till nätkapacitet inte har avtalats

Avtal om anslutning och tillgång till elnät avser normalt en, i avtal angiven, nivå av elektrisk effekt som kundens anläggning kan ta ut eller mata in på elnätet. Elnätsföretaget tilldelar med andra ord den nätkapacitet som behövs utifrån anläggningens avtalade effekt och anläggningens karakteristika. Om uppgifter om en anläggning saknas är elnätsföretaget ändå skyldig att säkerställa

leveranssäkerhet och att överföra el för nätkundens räkning på objektiva, icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor. Elnätsföretaget behöver därför inhämta information om anläggningen så att en effekt kan fastställas. Utan sådana uppgifter kan det bli svårt för elnätsföretag att leva upp till skyldigheterna att säkerställa elnätets leveranssäkerhet och att det utnyttjas effektivt.

Anslutningsavtal behöver däremot inte, och bör normalt inte, reglera någon särskild rättighet till *nätkapacitet* för en anläggning. Elnätsföretaget ska själv boka nätkapacitet för att uppfylla sina skyldigheter att distribuera el. Elnätsföretaget behöver avtala om den anläggning som ska anslutas och utifrån det vilken effekt som elnätsföretaget ska distribuera. Antagandena behöver baseras på prognoser av nätkundens nätanvändning. Nätkunden kan i olika grad anpassa sin nätanvändning utifrån prissignaler som ska utgå från nätkapacitet och efterfrågan av distribution. Elnätsföretaget måste därför i sina prognoser över nätbelastning räkna med hur nätbelastningen utvecklas, det kommer att exempelvis bero på hur effektagiften utformas.

Det är elnätsföretagets ansvar att bygga, äga och underhålla den nätkapacitet som krävs i det egna elnätets alla delar, för att leva upp till ellagens krav att överföra el för någon annans räkning på objektiva, icke-diskriminerande och i övrigt skäliga villkor.

Enligt 4 kap. 17 § i ellagen ska elnätsföretagen utforma villkoren för överföring av el så att en betald anslutningsavgift ska ge nätkunden rätt att använda elnäten i Sverige. Rätten för nätkunden att använda elnätet innebär att elnätsföretaget måste säkerställa att elnätet som anläggningen har anslutits till, och överliggande elnät, har tillräcklig nätkapacitet och är prissatt på ett sätt som säkerställer ett effektivt nätutnyttjande. Det gäller utifrån förutsättningen att elnätsföretaget har fått korrekta uppgifter om anläggningen som har avtalats om och som sedan har anslutits. Elnätsföretaget kan däremot inte ansvara fullt ut för överföringen av el för anläggningar som inte uppfyller villkoren för anslutningen.

Det finns vissa begränsningar av elnätsföretagens skyldigheter enligt ellagen. Elnätsföretaget ska till exempel endast avhjälpa brister i överföringen i den utsträckning kostnaderna är rimliga i förhållande till de olägenheter för elanvändarna som är förknippade med bristerna.

3.3.1 Ersättning inom ramen för avtal

Det är reglerat i elmarknadsförordningen, ellagen och allmänna avtalsvillkor vilken ersättning nätkunden ska ha och när kunden har rätt till ersättning, det kan till exempel bli aktuellt vid elavbrott eller omdirigering. Villkoren måste uppfylla kraven i regelverk för kundens rätt till ersättning, till exempel artikel 13.7 i

elmarknadsförordningen. I specifika avtalsvillkor kan särskilda villkor anges gällande ersättning, till exempel i ett villkorat anslutningsavtal.

Nätkunden kan också begära skadestånd. Det hanteras i så fall i en civilrättslig process och prövas mot avtalsvillkoren för anslutning och nyttjande av elnäten.

3.4 Abonnerad effekt och nättariffen i nätavtal

Ei:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2022:1) för utformning av nättariffer för ett effektivt utnyttjande av elnätet reglerar utformningen av elnätsföretagens nättariffer från och med den 1 januari 2027. Enligt föreskrifterna ska elnätsföretagen tillämpa fyra tariffkomponenter: fasta kostnader, energiavgifter, kundspecifika avgifter och effektavgifter.

Elnätsföretag behöver inte avtala med nätkunden om tariffkomponenter eller hur fördelningen av den fasta avgiften ska göras. Det är elnätsföretagen som ska besluta om hur till exempel de fasta kostnaderna ska fördelas, i enlighet med de ramar som föreskriften ger. Tariffen kan sedan granskas av Ei i samband med tillsynsinsatser.

3.5 Nya regler relevanta för flexibla anslutningar

Enligt en ny artikel, artikel 6 a, i Europaparlamentets och rådets direktiv 2024/1711 av den 13 juni 2024 vad gäller förbättring av utformningen av unionens elmarknad ska tillsynsmyndigheterna i respektive medlemsstat utforma ett nationellt ramverk för flexibla anslutningar. Utöver ändringen i elmarknadsdirektivet planeras en ny kommissionsförordning för efterfrågefleksibilitet, som avser att reglera bland annat hur användningen av flexibla anslutningar ska förhålla sig till anskaffning av lokala tjänster. Genomförandeförordningen kommer sannolikt beslutas av kommissionen under slutet av 2025. Därefter kan det nationella ramverket som ska gälla för elnätsföretag i syfte att erbjuda möjlighet att ingå avtal om flexibel anslutning i områden där det finns begränsad eller ingen nätkapacitet för nya anslutningar utformas och beslutas. Denna ram ska säkerställa att flexibla anslutningar normalt sett inte fördröjer nätförstärkningarna i de identifierade områdena.

Avtal om flexibel anslutning definieras som en uppsättning överenskomna villkor vid anslutning till nätet. Avtalet inkluderar villkor för att begränsa och kontrollera inmatning av el till och uttag av el från överföringsnätet eller distributionsnätet. Avtalen om flexibel anslutning ska möjliggöra för elnätsföretag att ingå avtal om flexibel anslutning i områden där det finns begränsad eller ingen nätkapacitet för nya anslutningar. Avtalet kan tecknas med befintliga nätkunder.

Bakgrunden till bestämmelserna är att det finns ett ökat behov av effektivare nätutnyttjande. Det kan uppnås genom att nätkunderna får incitament att använda nätet flexibelt, vilket medför att nätkapacitet frigörs så att fler anslutningar till elnätet möjliggörs. Bestämmelserna är ett svar på problem med nätkapacitetsbrist som inte kan lösas med nätförstärkningar.

Den rättsliga ramen för flexibla anslutningar ska säkerställa att möjligheten att ha flexibla anslutningar inte ska fördröja nätförstärkningar. De flexibla anslutningarna ska därför övergå i avtal med en fast nivå för avtalad effekt när nätet väl har utvecklats. Endast om tillsynsmyndigheten anser att nätutveckling inte är den effektivaste lösningen ska flexibla anslutningar kunna vara en permanent lösning.

Elnätsföretag och Svenska kraftnät kan således komma att under vissa förutsättningar och enligt vissa procedurer kunna erbjuda nätkunder möjlighet att ingå avtal om flexibel anslutning i enlighet med ett regelverk. Till dess att det nya regelverket implementeras måste nätkunder och elnätsföretag förhålla sig till gällande regelverk.

4 Hur elnätsföretag ska disponera outnyttjad nätkapacitet

I det här avsnittet beskrivs elnätsföretagens beräkning av outnyttjad nätkapacitet och åtgärder för att hantera risk för överbelastning.

4.1 Elnätsföretagens beräkning av outnyttjad nätkapacitet och hantering av överbelastningar

- 1 En begäran om ny anslutning, återinkoppling eller höjning av avtalad effekt inkommer till elnätsföretaget.
- 2 Elnätsföretaget ska beräkna anslutningsavgiften så att elnätsföretagets skäligen kostnader för anslutningen täcks. Analyserna baseras huvudsakligen på aktuell och faktisk nätbelastning tillsammans med antaganden om hur anslutningsärendet påverkar nätbelastningen (se mer om beräkningen i avsnitt 4.2).
- 3 Elnätsföretaget utför risk- och känslighetsanalyser med exempelvis de variationer av användarmönster som rimligen kan förväntas (se mer om analyserna i avsnitt 4.3).
- 4 Om elnätsföretaget identifierar en risk för överbelastning i sina analyser ska det utvärdera och förbereda lämpliga åtgärder (se mer om hantering av överbelastning i avsnitt 4.4 och 4.5).
- 5 Elnätsföretaget beslutar om anslutningsavtal ska tecknas för anläggningen.

4.2 Elnätsföretagets bedömning om outnyttjad kapacitet vid anslutning ska göras utifrån faktisk belastning

Ei konstaterade i rapporten *Kapacitetsutmaningen i elnäten* (Ei R2020:06) att regelverket inte är tydligt avseende hur elnätsföretag ska beräkna outnyttjad kapacitet vid anslutningar. Utifrån förarbeten gjorde Ei bedömningen att beräkningen ska utgå från den faktiska fysiska belastningen, inklusive sammanlagringseffekter. Avtalad effekt bör däremot inte ligga till grund för bedömningen, eftersom det kan finnas kapacitet i nätet trots att befintliga avtal indikerar att det inte finns ledig kapacitet.

Sedan rapporten skrevs har ellagen ändrats så att det nu är tydligt att elnätsföretag har bevisbördan att utreda om det finns flexibilitetsresurser eller annan åtgärd som kan lösa kapacitetsbrist vid anslutningar. Elnätsföretag får i enlighet med 4 kap. 2 §

ellagen endast neka en anslutning om det inte är möjligt att åtgärda kapacitetsbristen på ett sätt som är samhällsekonomiskt motiverat när det saknas ledig nätkapacitet för anslutning. Kostnaden som kundkollektivet kommer att bära måste dock vara rimlig i förhållande till den nytta som åtgärden medför. Alla flexibilitetsresurser som är billigare per kilowattimme än kundernas värdering av icke-levererad energi skulle som en tumregel kunna vara samhällsekonomiskt motiverade. Ei planerar att under 2025 ta fram en vägledning för hur elnätsföretag kan genomföra samhällsekonomiska bedömningar.

Den ändrade bestämmelsen i ellagen innebär att avsteg från anslutningsskyldigheten endast får göras om det saknas ledig kapacitet som inte går att åtgärda på ett samhällsekonomiskt lönsamt sätt, eller om det finns andra särskilda skäl. En potentiell risk för överbelastning bör normalt inte motivera ett avsteg från anslutningsskyldigheten. Att det finns en viss risk bör därför inte heller leda till avsteg från anslutningsskyldigheten inom skälig tid. I stället bör risken hanteras med exempelvis anskaffning av tjänster avsedda för att hantera överbelastningar, om anskaffningen är samhällsekonomiskt motiverade.

Analyser kan behöva beakta nätbelastningen från ej färdigställda, men redan avtalade anslutningar, eftersom sådana anslutningar ännu inte syns i faktiska data för nätbelastning. Ei har ännu inte prövat hur och när sådana data kan användas för att komplettera faktiska data om nätbelastning vid en nätanalys inför en anslutning. Det kan komma att prövas i samband med tillsyn. Ei anser dock att övergripande incitament för elnätsföretag för ett effektivt nätutnyttjande kan vara mer effektivt än att skärpa kraven på elnätsföretagens analyser och bedömningar ytterligare.

Ei har under arbetet med det här regeringsuppdraget undersökt hur elnätsföretag beräknar ledig nätkapacitet i samband med framtagning av nätutvecklingsplaner. Ei har också ställt kompletterande frågor till regionnätsföretag och Svenska kraftnät eftersom brist på nätkapacitet är mest påtaglig i överliggande elnät. Elnätsföretagen svarade att de beräknar ledig nätkapacitet utifrån faktisk nätbelastning. Men det fanns ändå indikationer på att elnätsföretagen gör avsteg från anslutningsskyldigheten i de fall risk- och känslighetsanalyser påvisar risk för överbelastningar. Ei kan behöva genomföra en granskning genom tillsynsinsatser för att undersöka detta närmare.

4.3 Elnätsföretagens risk- och känslighetsanalyser

Elnätsföretagen behöver arbeta med prognoser för framtida behov av överföringskapacitet. Det är upp till elnätsföretaget att i anslutningsärenden göra de analyser som den finner lämpliga för att exempelvis säkerställa leveranssäkerhet för de redan anslutna nätkunderna.

Elnätsföretaget bör dock inte utgå från summan av de redan anslutna anläggningarnas avtalade effekt för att utvärdera möjliga variationer av framtida nätbelastning, i samband med dessa analyser. I stället bör elnätsföretagen ta fram prognoser för behov av överföringskapacitet i dialog med intressenter och anslutna betydande nätanvändare. Det bör bland annat göras i samband med framtagandet av elnätsföretagens nätutvecklingsplaner. Variationer som rimligen kan förväntas uppstå behöver hanteras med åtgärder som förebygger en risk för överbelastning, prissignaler via nättariffer kan utgöra ett viktigt verktyg för elnätsföretaget i det här sammanhanget.

4.3.1 Elnätsföretag kan enligt avtalsvillkor och krav i SO begära uppgifter om nätkunders anläggningar

Elnätsföretagen har stöd för att inhämta uppgifter från sina nätkunder om anläggningarnas utformning och planerade förändringar. Nätkunderna har, enligt allmänna avtalsvillkor, en skyldighet att lämna uppgifter till elnätsföretag. Även krav på datautbyte enligt SO innebär att anläggningsägare behöver tillhandahålla information om sin anläggning eller planerade ändringar. Därigenom kan elnätsföretag få information som gör att bedömningar om ledig kapacitet kan göras med relativt god noggrannhet, eftersom intervallet för variablerna i risk- och känslighetsanalyser minskar.

Syftet med elnätsföretagens dialoger med nätkunderna med redan anslutna anläggningar är i första hand inte en fråga om att ändra avtalad effekt, eftersom anläggningens nätbelastning är känd. Istället är det frågor om kommande förändringar av anläggningens användning aktuella i de fall elnätsföretaget gör bedömningen att osäkerheten om framtida nätbelastning är stor. Dialogen ger elnätsföretaget möjligheter att göra bättre prognoser om framtida nätbelastning, så att åtgärder för att hantera eventuella risker för överbelastning kan förberedas.

4.4 Åtgärder för att hantera risk för överbelastning i eget nät

Det finns flera åtgärder att vidta för ett effektivt utnyttjande av elnätet och för att hantera framtida risker för begränsningar i det egna nätet. Elnätsföretaget ska till exempel försäkra sig om att kunderna möter korrekta prissignaler genom nättariffer som är kostnadsreflektiva. Elnätsföretagen bör löpande ha en aktiv dialog med sökande kunder och befintliga kunder för att kunna prognostisera framtida nätbelastning.

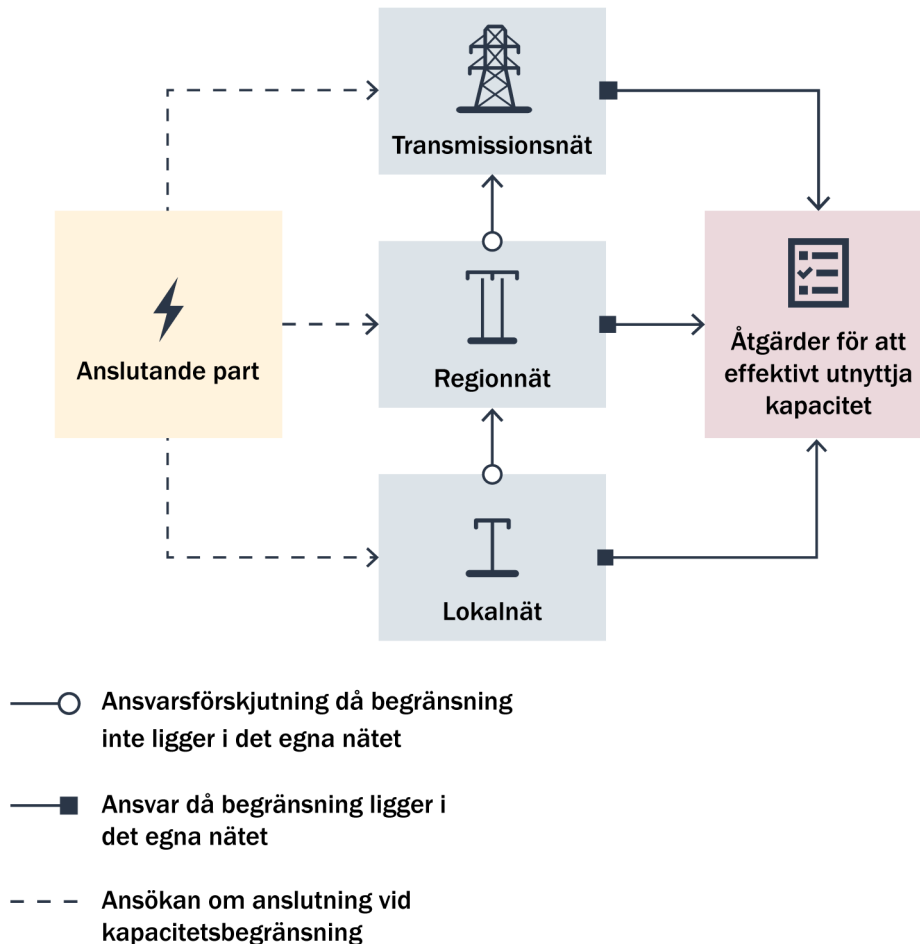
I de fall elnätsföretaget är i behov av omdirigeringsresurser ska dessa förberedas i första hand genom marknadsbaserade mekanismer. Skulle dessa åtgärder inte räcka för att hantera de begränsningar som uppstår kan elnätsföretaget undersöka

möjligheten att införa villkorade avtal, givet att Ei har godkänt metoderna för utformning av avtalsvillkoren.

4.5 Åtgärder för att hantera risk för överbelastning mot överliggande nät

Det elnätsföretag som har den aktuella begränsningen är också det elnätsföretag som har rådighet över att åtgärda den begränsade nätkapaciteten. Det är därför det elnätsföretag som har begränsningen i sitt elnät som bär ansvaret för att utreda vilka åtgärder som behöver vidtas, på både kort och lång sikt, så att anslutningar möjliggörs.

Figur 2 Schematisk illustration över ansvarsfördelningen vid begränsningar på olika nätnivåer.

4.5.1 Kostnadspost i intäktsram för nätkapacitetsreserv

Elnätsföretag har idag möjligheter att ta upp kostnader för en så kallad nätkapacitetsreserv i samband med rapporteringen till beslut om intäktsramen. Nätkapacitetsreserven ger elnätsföretag möjlighet att köpa kapacitetstjänster från elproducenter eller förbrukare som är nödvändiga för driften av nätet, trots att begränsningen utgörs av kapaciteten till överliggande nät. Ei bedömde i rapporten *Kapacitetsutmaningen i elnäten* (Ei R2020:06) att nätkapacitetsreserver bör användas

restriktivt eftersom de riskerar att hämma utvecklingen av flexibilitetsmarknader i det aktuella området. Inför tillsynsperioden 2020–2023 förtydligade Ei genom föreskrift hur nätkapacitetsreserver ska hanteras i intäktsramsregleringen. Förtydligandet skedde mot bakgrund av att det uppstått "akut" kapacitetsbrist i flera nätområden. Även minskad lönsamhet för ny- och reinvesteringar i kraftvärmeverk på grund av låga elpriser och nya skatter bidrog till utvecklingen.

4.6 Avtal och elnätsföretagens disponering av outnyttjad nätkapacitet

Det här avsnittet belyser frågor kopplade till elnätsföretagens disponering av outnyttjad nätkapacitet som annars riskerar att leda till ett ineffektivt nätutnyttjande.

4.6.1 Anslutningsavtalet behöver ändras om anläggningens effekt inte är korrekt återgiven i avtalet

I de fall den anläggning som anslutits är mindre (har lägre effekt) än vad anläggningsägaren initialt begärde, och sedan avtalade om att få ansluta behöver uppgifter om anläggningen uppdateras i anslutningsavtalet.

Ibland vill nätkunden behålla den högre avtalade effekten i avtalet, med hänvisning till att den anslutning som byggts och delvis finansierats av kunden har mer kapacitet än vad som kommer att kunna nyttjas av anläggningen. Nätkunden och elnätsföretaget kan avtala om en planerad framtida ändring av anläggningen där den avtalade effekten höjs.

Avtalet ska utformas så att rätt krav tillämpas för anläggningens tekniska prestanda för ett säkert och tillförlitligt elnät, och att verifiering sker av rätt kravbild innan idrifttagning. Om en anslutning i flera steg regleras i avtal behöver det därför regleras med hänsyn till att villkoren för anslutningen ska vara relevanta för den anläggning som ska tas i drift, och att verifiering görs vid varje idrifttagning. Elnätsföretaget har genom det också möjlighet att i avtal förutse och hantera planerade förändringar av anläggningen, så att det är möjligt att planera för kommande verifieringar och förändringar i nätbelastning. Det blir också möjligt för elnätsföretaget att bedöma om nätkunden ska debiteras kostnader för den nätkapacitet som elnätsföretaget allokerar till anläggningens framtida nätbelastning. Ei utreder hur anslutningsavgifter ska utformas, utredningen beräknas vara klar under 2025. Genom sådana ändringar kan anläggningen driftsättas med en lägre effekt än vad som först har avtalats, och nätkunden har ett anslutningsavtal som säkerställer tidplanen och att elnätsföretaget planerar för en framtida förändring av nätbelastning.

Alternativt kan den avtalade effekten sänkas och kunden kan begära att få tillbaka en del av anslutningsavgiften. Det kan vara aktuellt i de fall elnätsföretaget har orsakat överdimensioneringen och därför har debiterat oskäligen kostnader. Ei kan pröva tvister om anslutningsavgiften eller anslutningsavtalets villkor, enligt 4 kap. 13 § i ellagen.

För distributionsanläggningar kan elnätsföretag överväga att låta anslutningsavtalet inkludera mer än endast den tekniska beskrivningen av distributionsanläggningen. Det finns möjligheter att inkludera även det bakomliggande elnätets anläggningar, eller eventuella stora punktlasters som ska anslutas i underliggande elnät och som är anledningen till en ny eller förändrad distributionsanläggning. Det möjliggör även uppföljning av att den avtalade effekten är korrekt.

4.6.2 Elnätsföretag ska säkerställa korrekta uppgifter i avtal

Om elnätsföretaget misstänker att det har felaktiga uppgifter om en anläggning bör det begära att få in uppgifter om den anslutna anläggningen. Det gäller i synnerhet för anläggningar som har en betydande nätpåverkan, eller där uppgifterna krävs för datautbyte eller modellering av elnät i enlighet med krav i SO.

Om anslutningsavtal saknas, vilket kan vara fallet för gamla anläggningar, kan elnätsföretaget upprätta ett nytt avtal som specificerar den avtalade effekten för anläggningen med uppgifter från nätkunden om den anslutna anläggningen. Alternativt kan elnätsföretaget säkerställa att det har tillräckliga uppgifter om typen av anläggning och dess maximala kontinuerliga effekt eller kapacitet. Om uppgifterna är osäkra kan elnätsföretaget begära att få kompletterande uppgifter om anläggningen. Vid förändringar av anläggningen kan den planerade ändringen prövas mot kraven om anmälan enligt artikel 4.1a i RfG eller DCC och kravet i 4 kap. 15 § i ellagen som anger att en höjning av en avtalad effekt ska hanteras som en ny anslutning.

4.6.3 Anslutningsavtalet behöver inte ändras om anläggningen inte används som förväntat

Om en anläggning matar in eller tar ut lägre effekt än förväntat behöver anslutningsavtalet normalt inte ändras med avseende på avtalad effekt. Elnätsföretaget behöver dock beakta den anslutna anläggningens förväntade variationer i sina risk- och känslighetsanalyser exempelvis vid nyanslutningar av andra anläggningar. I samband med att elnätsföretaget tar fram uppgifter för nätutvecklingsplaner kan företaget inhämta uppgifter om förväntade väsentliga ändringar av anläggningens användning, som rimligen kan förutses av anläggningsägaren. Alternativt kan de allmänna avtalsvillkoren ställa tydligare krav på nätkunden att anmäla förändringar. Genom det kan elnätsföretaget förbereda åtgärder för att undvika identifierade potentiella risker för överbelastningar.

Kan elnätsföretag retroaktivt revidera anslutna kunders avtal?

Elnätsföretag har ingen ensidig rätt att revidera anslutna kunders anslutningsavtal. En ändring måste göras med stöd av befintliga avtalsvillkor, ömsesidigt mellan parterna eller med stöd av att uppgifterna i avtalet inte stämmer.

Avtalsvillkor som tecknats i strid med tvingande regler bör också ändras eftersom sådana avtalsvillkor inte är giltiga. Det blir i så fall en avtalsrättslig fråga där avtalsvillkoren och upprättandet av avtalet för den specifika anläggningen avgör om den avtalade effekten kan revideras, även i de fall nätkunden saknar incitament. Vid tvister om avtalsvillkor kan en anmälan lämnas in till Ei för prövning, enligt 4 kap. 13 § i ellagen.

Ei noterar också att anslutningsavtal för anläggningar som avser reglera en tilldelning av nätkapacitet för en anläggning kan innehålla gråzoner. Det är utmanande att entydigt specificera en rättighet till nätkapacitet eftersom elnätet är en komplex, och till stora delar gemensam, infrastruktur där driftförhållandena varierar och förändras över tid. Den momentana effekten mäts normalt inte för anläggningar, och det är troligen svårt för en nätkund att påvisa vilken momentan nätbelastning anläggningen har haft. Ei anser således att elnätsföretag inte ska avtala om en kunds rätt till nätkapacitet, istället ska avtalen reglera rätten för en anläggning med vissa karakteristika att vara ansluten till elnätet.

4.6.4 Abonnerad effekt i nyttjandeavtal ger ingen rätt till en särskild nätkapacitet

Ei har beslutat om föreskrifter gällande utformning av nättariffer (EIFS 2022:1). Kraven i föreskrifterna ska tillämpas senast den 1 januari 2027. Många elnätsföretag utreder just nu hur befintliga nättariffer ska anpassas utifrån kraven.

I föreskrifterna anges att den fasta avgiften utgörs av residuala kostnader och ska fördelas utifrån kundens abonnerade effekt eller motsvarande. Elnätsföretaget får tillämpa en valfri fördelning av de residuala kostnaderna, om fördelningen kan antas leda till ett mer effektivt nyttjande av elnätet. Den fasta avgiften ska vara kostnadstäckande för elnätsföretaget. Det innebär att komponentens syfte är att finansiera de kostnader som elnätsföretaget inte får täckning för genom de kostnadsreflektiva och kundspecifika komponenterna (energiavgifter, effektavgifter och kundspecifika avgifter). Det är således kostnader som inte kan allokeras till en enskild kund.

Elnätsföretagens fasta kostnader påverkas inte av kundens användning av elnätet. Ei anser därför att fördelningen av dessa kostnader ska påverka kundens beteende på kort sikt så lite som möjligt. Om den fasta kostnaden sänks för en nätkund (med hänvisning till lägre nätanvändning), uppstår i stället förskjutningar av kostnader

mellan nätkunder, eftersom de totala fasta kostnaderna för elnätsföretaget inte har reducerats av nätkundens förändrade nätanvändning.

Den abonnerade effekten som föreskrifterna refererar till är således inte kopplad till en rättighet för kunden att nyttja en viss nätkapacitet och speglar inte heller sådana kostnader. Den tilldelade nätkapaciteten är i stället knuten till anslutningsavtalets avtalade effekt, så länge inte den avtalade effekten ändras av parterna.

Ei noterar att ett sätt att fördela de fasta kostnaderna kan vara att utgå från anläggningens avtalade effekt i anslutningsavtalet, och att elnätsföretaget inte använder sig av en abonnerad effekt. Det är upp till elnätsföretaget att själva göra bedömningen om en sådan fördelning leder till ett mer effektivt nyttjande av elnätet. Ei kan sedan inom ramen för tillsyn granska om fördelningen uppfyller de krav som ställs i föreskrifterna.

Ei har mottagit skriftliga synpunkter i samband med regeringsuppdraget där det anges att den abonnerade effekten utgör ett problem i de fall den är för hög i förhållande till anläggningens nätbelastning. De elnätsföretag som inkommit med liknande synpunkter verkar uppfatta att den abonnerade effekten ska utgöra en slags bokning av nätkapacitet. Ei noterar att uttrycket "abonnerad effekt", som används men inte definieras i föreskrifterna, kan uppfattas på olika sätt. En abonnerad effekt antyder att elnätsföretaget tilldelar nätkunden en viss nätkapacitet som kunden abonnerar på. I föreskrifterna innebär uttrycket "abonnerad effekt" dock endast att elnätsföretaget har utformat ett kriterium baserat på effekt, och som används för att fördela de fasta kostnaderna.

I vissa nyttjandeavtal har elnätsföretaget knutit den tilldelade nätkapaciteten till en abonnerad effekt, i stället för den avtalade effekten i anslutningsavtalet. Men ser sedan problem med att kunden kan begära att höja den abonnerade effekten (och därmed den tilldelade nätkapaciteten) igen. Ett sätt att hantera problemet är att avtalsvillkoren anger att höjningen ska hanteras i enlighet med reglerna som tillämpas vid nya anslutningar, det vill säga i enlighet med 4 kap. 15 § i ellagen. Utan sådana avtalsvillkor kan det vara svårt för elnätsföretag att redogöra för att fördelningen av fasta kostnader utifrån abonnerad effekt leder till ett effektivt nätutnyttjande. Att inte reglera hur en höjd effekt ska hanteras kan innebära att kunden erhåller lägre fasta kostnader, men utan att elnätsföretaget kan sänka den tilldelade nätkapaciteten så att den kan frigöras för andra nätkunders distribution.

Ei anser att ett mer ändamålsenligt alternativ till att använda avtal om en abonnerad effekt för att tilldela nätkapacitet kan vara att elnätsföretag i sina nätanalyser utgår från data för faktisk nätbelastning och för dialog med betydande nätanvändare för att inhämta uppgifter om planerade ändringar av anläggningar.

Utifrån det bör elnätsföretag utforma nättariffer med ändamålsenliga prissignaler och anskaffa åtgärder för att hantera risker för överbelastning.

5 Överväganden och slutsatser

Uppdraget till Ei har varit att utreda möjligheten för elnätsföretagen att använda och fördela effekt som inte utnyttjas inom ramen för anslutningsavtal eller abonnemangsavtal och i vilken utsträckning disponering över effekt ska leda till ersättning för kunden. I det här kapitlet redogör vi för våra slutsatser och planerade insatser inom området.

5.1 Tidigare förslag om regeländringar bör genomföras

Elnätsföretagen är skyldiga att ansluta anläggningar och ansvarar för att nätet är säkert, tillförlitligt och effektivt samt att nätet på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el. Det kan dock finnas målkonflikter mellan kraven på så sätt att avvägningar behövs, till exempel att anslutningsskyldigheten kan leda till problem med leveranssäkerhet. Det är mest effektivt att elnätsföretagen får incitament att använda kostnadseffektiva lösningar via övergripande styrning och principer i form av regler för intäktsramar. Metoden för intäktsramarna påverkar hur elnätsföretagen kommer att bedriva en verksamhet med affärsmässiga villkor. Intäktsramsregleringen behöver ha lösningsneutrala och framtidssäkrade incitament som styr mot kostnadseffektivitet.

Om Ei får de mandat som föreslås i utredningen *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät* (SOU 2023:64) kan en mer ändamålsenlig reglering som styr elnätsföretagen att bedriva en verksamhet utifrån mer affärsmässiga villkor utvecklas.

Ei bedömer att myndigheten i övrigt har tillräckliga bemyndiganden att föreskriva om mer detaljerade krav eller ge vägledning om regelverk.

5.2 Ei föreslår ingen reglering av återbetalning av anslutningsavgift

Elnätsföretag har redan idag stora möjligheter att disponera outnyttjad nätkapacitet. Ei ser därför inte behov att lämna förslag på regler gällande återbetalning av anslutningsavgift för att möjliggöra för elnätsföretag att disponera outnyttjad effekt. Detta bekräftas också av de synpunkter elnätsföretagen inkommit med till Ei.

Dagens reglering av anslutningsavtal och anslutningsavgifter möjliggör att avtal utformas på olika sätt. Ei utreder hur anslutningsavgifter kan utformas genom krav i föreskrifter, men kraven kommer inte att tillämpas på redan genomförda

anslutningar. Den befintliga regleringen (4 kap 13 § i ellagen) innebär att Ei ska pröva villkor och avgifter i de fall en tvist om ersättning för anslutningen uppstår. Det är ett ändamålsenligt sätt att hantera tvister om ersättning för anläggningar anslutna enligt det befintliga reglerna för anslutningar.

Det reviderade elmarknadsdirektivet⁸ innehåller bestämmelser om flexibla anslutningsavtal (artikel 6a), som kommer att kunna tecknas även för redan anslutna anläggningar. Kommissionen avser besluta om en kommissionsförordning som kommer styra hur kraven i direktivet ska genomföras. I förslaget till kommissionsförordning anges att ett nationellt ramverk för när och hur sådana avtal ska kunna tecknas ska utvecklas av tillsynsmyndigheten. Genomförandeförordningen kommer sannolikt att beslutas under slutet av 2025. Ei anser mot bakgrund av detta att det inte är ett bra tillfälle att föreslå nya krav på hur ersättning för disponering av nätkapacitet ska ske.

Ei noterar också att i praktiken skulle en ändring av anläggningens avtalade effekt, på begäran av elnätsföretaget, om det innebär att nätkunden inte får använda sin anläggning med maximal nätbelastning. En sådan ändring av avtal kan strida mot elnätsföretagets skyldighet att distribuera el. Elnätsföretagens behov av att styra anläggningar ska i första hand utgå från marknadsbaserade lösningar.

5.2.1 Ei föreslår inga nya regler som skulle ge elnätsföretag ensidig rätt att ändra avtalad effekt

Ei har inom ramen för arbetet med uppdraget mottagit förslag om att elnätsföretag skulle kunna få en ensidig rätt att ändra avtalad effekt för att underlätta för elnätsföretag att undvika tvister om användandet av outnyttjad nätkapacitet. Ei anser att det inte är lämpligt att elnätsföretagen får sådana mandat. I kapitel 3 och 4 redogör Ei för hur varierande nätbelastning, osäkerheter och överdimensionerade anslutningskapaciteter bör hanteras och vad den abonnerade effekten innebär.

Ei anser att det befintliga regelverket gällande elnätsföretagens skyldigheter att ansluta anläggningar och att Ei ska pröva tvister om anslutningsavgifter och villkor, är ändamålsenligt. Ei anser också att det är lämpligt att elnätsföretag begär att få ta del av uppgifter om anläggningen, i det fall elnätsföretaget anser att det kan finnas felaktiga uppgifter om avtalad effekt i anslutningsavtalet.

⁸ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV (EU) 2024/1711 av den 13 juni 2024 om ändring av direktiven (EU) 2018/2001 och (EU) 2019/944 vad gäller förbättring av utformningen av unionens elmarknad

5.3 Kommande insatser och åtgärder

Ei föreslår inga regeländringar i samband med regeringsuppdraget. Ei har dock identifierat behov av åtgärder för att elnäten ska nyttjas mer effektivt. I det här avsnittet beskriver Ei planerade åtgärder som myndigheten avser vidta.

5.3.1 Intäktsramsregleringen ska ge elnätsföretagen incitament att bedriva sin verksamhet på ett kostnadseffektivt sätt och att utnyttja elnätet effektivt

Intäktsramsregleringen behöver ha lösningsneutrala och framtidssäkrade incitament som styr mot kostnadseffektivitet för att inte omställningen ska bli alltför kostsam för kunderna och samhället i stort. Det handlar dels om rimlig kostnadspress, dels om teknikneutralitet, det vill säga att regleringen ska ge incitament att välja det lösningsalternativ som ger den lägsta totalkostnaden sett över tid.

Idag tillämpas effektiviseringskravet endast på löpande påverkbara kostnader. Med ett effektiviseringskrav på totala kostnader kan incitamenten stärkas för elnätsföretagen att välja alternativ till nätinvesteringar om en sådan lösning är mer kostnadseffektiv på sikt.

I intäktsramsregleringen finns även ett särskilt incitament för effektivt utnyttjande av elnätet. Incitamentet består av två delincitament, dels minskade nätförluster, dels jämn belastning mot överliggande nät. Båda incitamenten beräknas baserat på uppmätta värden och beror därför inte direkt av installerad nätkapacitet.

Intäktsramsregleringen innehåller också ett särskilt incitament för kvalitet som syftar till att styra mot ett funktionellt samband mellan ekonomisk nytta för samhället och elnätsföretagens prestation avseende leveranssäkerheten (avbrott), så att företagen ges incitament att optimera rätt mellan kostnader och kvalitet i överföringen (risk för avbrott).

Ei:s metodutveckling av intäktsramsregleringen inför tillsynsperioden 2028–2031 har påbörjats. Inriktningen är bland annat att se över effektiviseringsincitamentet och uppmuntra elnätsföretagen att optimera de totala kostnaderna i nätverksamheten.

Ei utreder även en ny metod för kapitalbasvärdering som utgår från anskaffningsvärden och ger kostnadstäckning för anläggningens faktiska investeringskostnad. Ei har även kommunicerat att den nuvarande metoden för kapitalbasvärdering inte på ett korrekt sätt avspeglar elnätsföretagens faktiska kostnader och att Ei har intentionen att byta metod för kapitalbasvärdering så att värderingen i stället utgår ifrån faktiska anskaffningsvärden. En sådan metod behöver kompletteras med incitament som säkerställer effektiva investeringar.

Sammantaget konstaterar Ei att det är viktigt att intäktsramsregleringen ger rätt incitament till elnätsföretagen att välja kostnadseffektiva lösningar som säkerställer ett effektivt nyttjande av befintlig infrastruktur. Ei har identifierat detta som ett fokusområde i det pågående arbetet med att utveckla intäktsramsregleringen inför nästa tillsynsperiod. För att göra nödvändiga ändringar i regleringen krävs först ändringar i lag och förordning i enlighet med förslagen i utredningen *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät* (SOU 2023:64).

5.3.2 Lokaliseringssignaler i nättariffer för ett effektivt nätutnyttjande

En utmaning för mer kostnadsreflektiva tariffer som styr mot ett effektivt nätutnyttjande är elnätsföretagens förutsättningar att tillämpa en geografiskt differentierad tariff. Ei har tidigare lämnat förslag till regeringen om att möjliggöra så kallade lokaliseringssignaler där det behövs för att främja ett effektivt nätutnyttjande (Ei PM2020:03), något som Ei fortsatt ser behov av.

I utredningen *Ett förändrat regelverk för framtidens el- och gasnät* (2023:64) bedöms att bestämmelser i ellagen som berör utformning av nättariffer bör justeras med hänsyn till tillsynsmyndighetens exklusiva befogenheter. Om utredningens förslag resulterar i en förändrad lagstiftning kan Ei få möjlighet att föreskriva om hur lokaliseringssignaler kan användas i nättariffer.

I den reviderade elmarknadsförordningen förtydligas att lokaliseringssignaler ska tillämpas när det är lämpligt för att minska kostnaderna för omdirigering och förstärkningar av nätet. Det framgår av *Ei:s strategi för flexibilitet i elsystemet* (reviderad 2024) att Ei ska prioritera att ta fram förslag på hur elnätsföretag kan inkludera lokaliseringssignaler vid utformningen av nättariffer för ett effektivt nätutnyttjande.

5.3.3 Kraven på nätutvecklingsplanerna kan förtydligas för att öka transparens om tillgänglig kapacitet

I nätutvecklingsplanerna som tas fram vartannat år ska distributionsnätsföretagen ange prognoser för behov av överföringskapacitet för de kommande fem till tio åren, samt systemets nuvarande förmåga att möta prognosen. Metoderna för utformningen av nätutvecklingsplanerna regleras i Ei:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2024:1) om nätutvecklingsplaner. Ei har också publicerat en vägledning om hur nätutvecklingsplanerna ska tas fram och utformas. I nätutvecklingsplanerna ska företagen redogöra för hur de har tagit fram sina prognoser, bland annat genom att ange vilka antaganden som ligger till grund för prognosen.

Ei har tidigare bedömt att det är den faktiska fysiska belastningen, som även tar hänsyn till sammanlagringseffekter, som bör vara avgörande vid beräkning av

outnyttjad kapacitet. Ei bedömer att även när elnätsföretagen tar fram prognoser för behovet av överföringskapacitet i nätutvecklingsplanerna bör de utgå från förväntad belastning i nätet, med hänsyn till sammanlagringseffekter.

Ei kommer att följa upp de nätutvecklingsplaner som lämnas in till Ei i slutet av 2024, för att undersöka om föreskrifterna och/eller vägledningen behöver förtydligas med avseende på hur företagen bedömer systemets nuvarande nätbelastning. Det påverkar hur företagen tar fram ett "startvärde" för prognoser av behovet av överföringskapacitet. Åtgärden kräver inga nya eller ändrade bemyndiganden.

5.3.4 Tillsyn av tariffer, information och anslutning inom skälig tid

Det pågår just nu ett omfattande arbete hos elnätsföretagen för att anpassa tarifferna till de nya kraven i Ei:s föreskrifter och allmänna råd (EIFS 2022:1) för utformning av nättariffer för ett effektivt utnyttjande av elnätet. Kraven ska tillämpas från och med den 1 januari 2027. I samband med att de nya kraven i föreskrifterna ska tillämpas avser Ei granska de tariffer som elnätsföretagen tillämpar. Ei kommer också att genomföra informationsinsatser för att ge vägledning om hur de nya kraven bör tillämpas, ett första seminarium genomförs i december 2024.

Ei kan också komma att inleda tillsyn för att granska att elnätsföretag samarbetar och offentliggör information om tillgänglig nätkapacitet för nya anslutningar, enligt artikel 57 i den reviderade elmarknadsförordningen⁹.

Ei avser också att fortsätta tillsynen av elnätsföretagens anslutningar. Under 2024 inledde Ei tillsyn gällande krav på anslutning till lokalnätet inom skälig. Tillsyn planeras för regionnät och transmissionsnät under 2025.

⁹ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2024/1747 av den 13 juni 2024 om ändring av förordningarna (EU) 2019/942 och (EU) 2019/943 vad gäller förbättring av utformningen av unionens elmarknad

